

ISSN 0353-295X (Tisak) 1849-0344 (Online)
 Radovi - Zavod za hrvatsku povijest
 Vol. 52, br. 2, Zagreb 2020

UDK 903.22 (497)*16*(091)
 Objava građe
 Primljeno: 20. 5. 2020.
 Prihvaćeno: 21. 7. 2020.
 DOI: ??????????????

Helebarda habsburške vojske iz 17. stoljeća u Skoplju

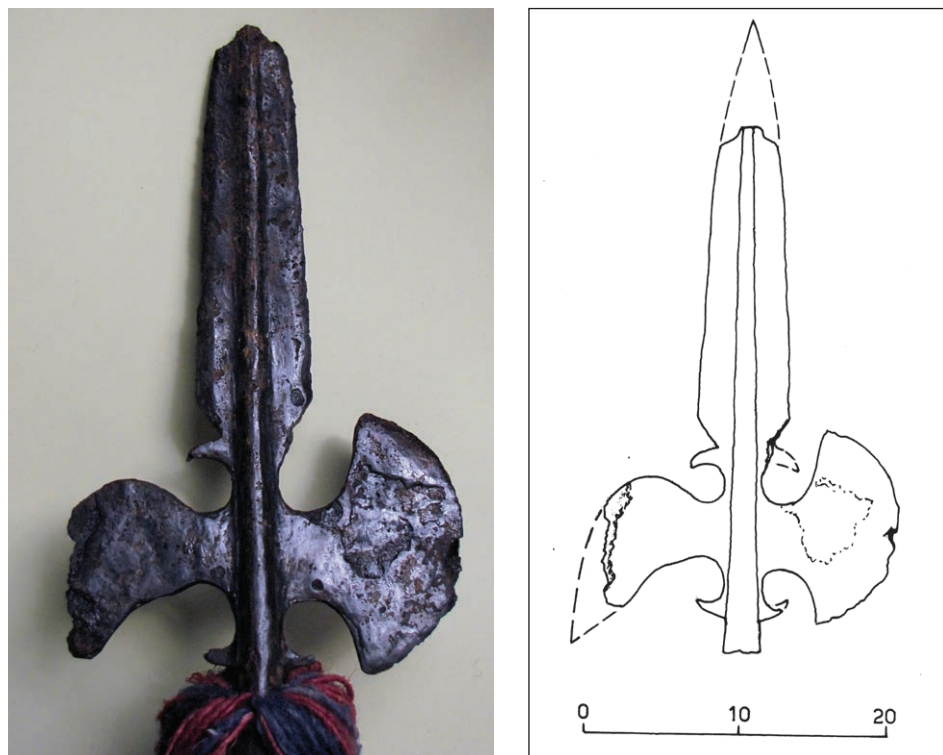
U Hrvatskome povijesnom muzeju dvije su helebarde koje se razlikuju od ostalih četrdesetak iz muzejske Zbirke oružja. Helebarda sličnoga tipa, nađena tijekom građevinskih radova u Staroj skopskoj čaršiji, donirana je Muzeju makedonske borbe za samostalnost u Skoplju. Helebarda iz Skoplja sadrži obilježja obiju zagrebačkih koje su inače međusobno različite. Jasno je da sve tri potječu s istoga područja te iz istoga vremenskog perioda, ali su vjerojatno nastale u različitim radionicama. Helebarda iz Skoplja, jedina nađena u Makedoniji, pomaže definirati narav, upotrebu i datiranje zagrebačkih primjeraka.

U povodu osnivanja Muzeja makedonske borbe za samostalnost u Skoplju, inauguriranog 8. rujna 2011, Ministarstvo za kulturu Republike Makedonije oglasilo je javni poziv građanima da doniraju ili ponude za otkup autentične dokumente i predmete vezane uz tematsku djelatnost muzeja. Zahvaljujući odazivu građana, kao i nekolicine kolekcionara i antikvara, u 2010. je u kratkom vremenu, među ostalim, prikupljena zbirka od nekoliko stotina primjeraka oružja i ratne opreme, datiranih od 16. do sredine 20. stoljeća. Najstarijim eksponatima pripada jedna helebarda koju je donirao skopski farmaceutski trgovac i kolekcionar B. Handiski-Zegin, uz više od 70 drugih predmeta iz vlastite zbirke.

Helebarda je slučajan arheološki nalaz, iako službeno nema status arheološkog predmeta. Prema podatku koji je dao donator, pronađena je prilikom građevinskog zemljanog iskopa u Staroj skopskoj čaršiji, nedaleko od tvrđave zvane Skopsko Kale. Navodno je uz nju bilo još jedno manje sječivo koje slučajni nalaznik nije sačuvao, međutim, moguće je da je to zapravo bio dio otpalih željeznih držaka za učvršćivanje helebarde.

Unatoč manjkavosti podataka o nalazu, taj muzejski predmet privlači pozornost kao jedini poznati primjerak helebarde u Republici Makedoniji, ali i kao predmet šireg povijesno-dokumentarnog i muzeloškog značenja.

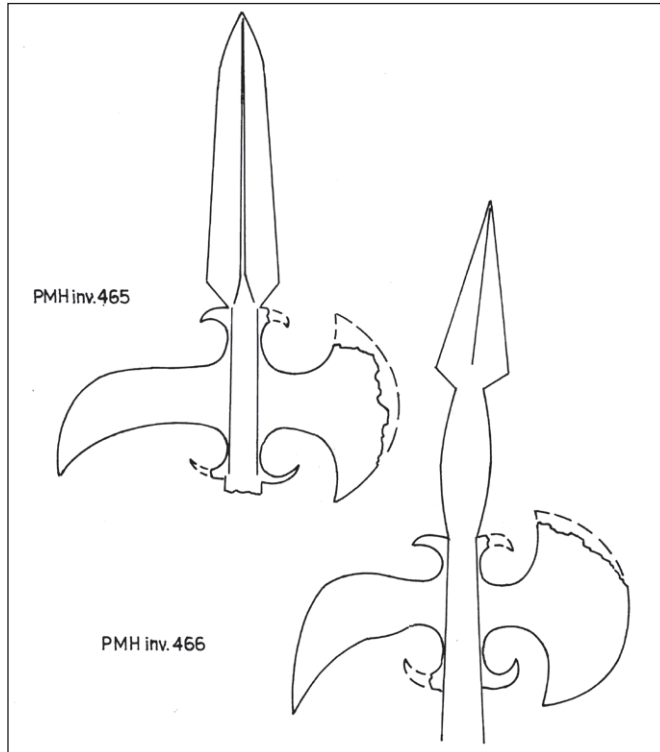
Iako je prilično oštećena, helebarda je zadržala sve elemente koji definiraju njezin oblik (Sl. 1. i 1a). Njezino koplje (pik) ima oblik izduženog lista, širokog do 6 cm, ojačanog snažnim rebrom po sredini, koji je produžetak koničnog tulca za usađivanje na motku. Vrh je koplja odlomljen, a list malo savijen na jednu

Sl. 1. 1a. Helebarde u Muzeju makedonske borbe, Skoplje.

stranu. Sjekiru ispod koplja odlikuje polukružno sječivo, sa simetrično izvučenim krajevima oštrice. Kuka na suprotnoj strani širokog je lista. Dio vanjskoga luka kuke i sâm vrh propali su zbog korozije. Ispod ramena koplja, s objiju strana, kovanjem su oblikovana dva šiljka sa zakrivljenim vrhovima prema dolje. Isti takav par šiljaka, s vrhovima prema gore, nalazi se na tulcu ispod sjekire i kuke. Donji kraj tulca i dršci za okivanje na motku nedostaju, stoga ukupna sačuvana dužina predmeta iznosi 35 cm.

Helebarde nisu bile uobičajene na prostorima pod osmanskom vlašću. Nastalo u Švicarskoj početkom 14. stoljeća, to kombinirano pješadijsko oružje namijenjeno borbi protiv teško oklopljenih konjanika odigralo je značajnu ulogu u formacijskoj reorganizaciji europskih vojski, ali nije utjecalo na način ratovanja Osmanlija. Evolucija helebarde i njezino postupno masovno korištenje u europskim zemljama bilo je, može se reći, zakašnjelo u odnosu na osmansko osvajanje područja prema Zapadu. Nakon što su zavladali Makedonijom krajem 14. stoljeća i osvojili Bosnu šezdesetih godina 15. stoljeća, osmanska su osvajanja dostigla svoj zenit korištenjem tradicionalnim oružjima orijentalnoga tipološkog podrijetla. *Kilič, jatagan, handar, topuz i baltu*, uz luk i strijele koje su donijeli sa sobom,

Sl. 2. Dvije helebarde, Hrvatski povijesni muzej, Zagreb.

Osmanlije su zadržale i nakon usvajanja vatrenog oružja, sve do druge polovine 19. stoljeća. Zbog nasljednog prava na oružje, posebno zbog kulta sablje, tradicionalna osmanska oružja u neregularnim su pomoćnim formacijama (bašibozuk) bila sastavnim dijelom folkloru do početka 20. stoljeća. Od oružja na motki, pored koplja, u ranijem su se razdoblju koristili bojnim sjekirama s dugim sječivom u obliku polumjeseca, sličnima ruskom tipu *berdiš*, za borbu protiv pješadije.

Tražeci tipološke analogije skopskoj helebardi među europskim srodnim primjerima, ustanovili smo da jedino u Hrvatskome povijesnom muzeju, između tamošnjih 40-ak različitih helebaradi, postoje dvije koje su slične (Sl. 2). Njih je davno objavila Marija Šercer u iscrpnom izložbenom katalogu o oružju na motki,¹ koji i danas predstavlja korisno referentno štivo za muzejske radnike i kolekcionare. Te helebarde, koje su upisane pod muzejski inv. br. 465 i 466, stigle su u spomenuti muzej na isti način – donacijom kolekcionara, uz podatak da su bile nađene na prostoru zagrebačkoga biskupskoga grada. Iznoseći ocjenu da su oba primjerka „nesmasno izrađena“ i „s proizvoljno dodatim šiljcima“, Šercer

¹ ŠERCER 1972: T. 25, kat. br. 225, 226.

je pretpostavila da su ih načinili domaći oružari te da su bili u službi stražara i činovnika zagrebačkog biskupa. Datirala ih je oprezno u 18. stoljeće.²

Iako pripadaju istom tipu, zagrebačke se helebarde međusobno razlikuju po obliku koplja i, donekle, po silueti kuke. U usporedbi s njima, primjerak iz Skoplja pokazuje karakteristike i jedne i druge: koplje je kao na primjerku pod inv. br. 465, a kuka kao na onome pod inv. br. 466. Zapažaju se i iste pojedinosti u pogledu kovačke izrade. Na primjerku iz Skoplja i zagrebačke helebarde inv. br. 465, gornji par zakrivljenih šiljaka oblikovan je kovačkim zasijecanjem materijala u donji kraj lista koplja, zbog čega list na obama primjercima ima potpuno ista, ravno zakošena kratka ramena. Očito poklapajući detalj postoji i na primjerku inv. br. 466, u obliku „kovačke greške“ ili „nemarnosti“ prilikom dorade koja je izražena u nepravilnom blagom izbočenju na donjem luku kuke. Ti tehničko-tehnološki detalji, inače nebitni za samu funkciju oružja, sasvim jasno pokazuju da su sva tri primjerka nastala u istom geografskom proizvodnom krugu i u isto vrijeme, ali vjerojatno u različitim oružarskim radionicama.

Nedavno pronađena helebarda u Skoplju sada omogućava da se zagrebački primjerci potpunije definiraju u pogledu njihova podrijetla i korištenja. Naime, velika udaljenost između slučajnih nalaza iz Zagreba i Skoplja ukazuje na to da te helebarde nisu bile lokalno ograničeni rekviziti službenika zagrebačkoga biskupskoga grada (iako se ne može isključiti i takva njihova sekundarna uloga), već tipski definirano, standardizirano ratno oružje, čiji su korisnici u određenom povijesnom trenutku stigli do Skoplja. Imajući u vidu da zagrebački primjerci potječu s područja na kojem su Habsburgovci u 16. stoljeću formirali Vojnu krajinu te da se oni odlikuju relativno grubom kovačkom izradom očito lokalne provenijencije (kako je to ispravno ocijenila i M. Šerser), a pri tome se tipološki ne mogu usporediti s poznatim europskim modelima, smatramo da bi bilo sasvim opravdano imenovati to oružje „krajiškim tipom“ helebarde.

Najvjerojatnije je tijekom Velikoga turskoga rata krajem 17. stoljeća, kada su nakon proboja osmanske opsade Beča udružene snage Svete lige prešle u ofenzivu, navedeno oružje stiglo tako daleko na jugoistok. Nakon austrijskog zauzimanja Beograda 1688, zborna mjesto vojski za daljnje ratovanje bili su Požarevac i Smederevo. Onamo su sljedeće godine iz pravca Save, dakle vjerojatno iz krajiškog područja na kojem su tada već duže vrijeme carske trupe okupljene po Europi i krajiška vojska ratovala, stigle i trupe koje je predvodio general-pukovnik Enea Silvio Piccolomini.³ Krajem rujna iste godine, kada je osvojen Niš i kada je zapovjednik Ludvig Badenski saznao da se u Sofiji koncentriraju velike osmanske protuofenzivne snage, promijenio je postojeći plan za prodor u pravcu

² Isto: 23.

³ BOJANIĆ 1971: 92.

Sofija – Plovdiv – Odrin. Krenuo je na sjever dolinom Timoka prema Vidinu, kako bi blokirao dunavsku komunikaciju, a Piccolomini je poslao na Kosovo i u Južno Pomoravlje, dodijelivši mu najviši generalski čin i dio vojske sa zadatkom da se preko Prištine, Kačanika i Prizrena probije do Jadranske obale te da se tako strateški izolira osmanska Bosna u zaleđu. Piccolomini je iz Niša krenuo s 22 pješadijske kompanije (oko 1600 ljudi), 20 kavalerijskih eskadrona (2100 konjanika), dijelom lokalnih dobrovoljaca (tzv. „srpska milicija“), i nekoliko lakih topova.⁴ Stigavši u Kačanik, ohrabren lakim napredovanjem i vjerojatno računajući na ustanak u Makedoniji koji je upravo poveo hajdučki harambaša Karpoš,⁵ Piccolomini je odlučio sići do Skoplja. Tijekom noći između 24. i 25. listopada forsirao je Kačaničku klisuru i u rano jutro ušao u Skopsku kotlinu, gdje su ga lokalni seoski stanovnici dočekali, obavijestivši ga da je osmanski garnizon napustio skopsku tvrđavu Kale i s dijelom građana muslimana povukao se u Štip i Veles. Piccolomini je bio iznenađen lijepim izgledom grada te ga je po veličini usporedio s Pragom. Ocijenivši da se iz skopske tvrđave neće moći oduprijeti predstojećoj osmanskoj protuofenzivi, 26. je listopada – kako je naveo u pismu caru Leopoldu I. (31. listopada)⁶ – sa žaljenjem i uz počasnu vojnu glazbu naredio spaljivanje Skoplja. Time je sebi omogućio sigurniju odstupnicu i sljedećeg dana krenuo natrag u Kačanik.⁷ Nakon Piccolominijeve smrti (u Prizrenu, 9. studenoga 1689), zapovjedništvo regimenti na Kosovu i preševsko-kumano-vskom području preuzeo je herceg Georg Holštajnski koji je tijekom sljedećih mjesec dana izveo ratne pohode na Štip, Veles i u tetovsko-gostivarskom kraju.

⁴ Isto: 100-103.

⁵ Petar Karpoš (selo Vojnik, 1655-1689.) – suvremene turske kronike i lokalni folklor Karpoša nazivaju „kraljem Kumanova“. Vidjeti: ГОРЃИЕВ 2015: 89-90.

⁶ Isto: 83.

⁷ Kao razlog za spaljivanje Skoplja u literaturi se obično (i olako) spominje epidemija kolere koja je navodno vladala gradom. Smatramo da je „teorija“ sasvim proizvoljno izvedena samo zbog činjenice da je Piccolomini umro od kolere. Iz više razloga smatramo da nije točna. Osmanski suvremenici i kroničari tog doba koji opisuju događaj (Silahdar Mehmed aga, Mehmed Rašid efendi, Đevdet-paša), čak i skloni orijentalnom narativnom preuvaličavanju, nisu spomenuli epidemiju (literarne izvore vidjeti u: МАТКОВСКИ I КУЧИ 1975: 235-260; ISTI 1977: 137-160; ISTI 1980: 192-193). Epidemiju ne spominje ni Piccolomini. Kolera, čiji je uzročnik zagađena voda, ne može se suzbiti vatrom i zato je apsurdna pomisao da je Piccolomini tobože htio „spašavati“ Skoplje. Ne postoji ni ratna logika: spaliti zaraženi grad ratnog neprijatelja, a odmah zatim napustiti ga i tako „očišćenog“ opet prepustiti neprijatelju. Nasuprot svemu tome, u pismu Leopoldu I., Piccolomini je sasvim konkretno naveo da je odlučio spaliti grad kako neprijatelj ne bi imao što iskoristiti. Sama epidemiološka dinamika kolere, u kojoj inkubacijski period traje 24 – 48 sati, indicira da se Piccolomini inficirao u skućenoj, mnogoljudnoj i nehygijenskoj Kačaničkoj tvrđavi, gdje je boravio od jutra 28. listopada do jutra 1. studenoga. Bolesničke simptome dobio je tek na putu za Prizren (2. studenoga nije mogao jahati), a umro je sedam dana kasnije.

Upravo su se ondje zbili jači sukobi s Osmanlijama. Dolaskom krimskih Tatara, pod vodstvom hana Selima Giraja – sultanova saveznika koji je krvavo ugušio ustanak Karpoša – Osmanlije su krajem prosinca iste godine uspostavile potpunu kontrolu u Makedoniji.

Helebarda koja je vjerojatno nađena u Staroj čaršiji ispod skopske tvrđave, kao i arheološki nalaz dijelova Lutzen pištolja na kolo (iz Tetova), koji je tipično vatreno oružje austrijskih kirasira u 17. stoljeću⁸, dokumentiraju taj povijesni događaj. Helebarda možda ukazuje na to da su u sastavu austrijske vojske (Alemana, prema turskom sjećanju), koja je stigla do Skoplja, bili i „helebardisti“ iz krajiškog područja. Prema tome, analogne helebarde u Hrvatskome povijesnom muzeju vjerojatno pripadaju 17. stoljeću, a moguće je da su bile prisutne u krajiškim formacijama u 16. stoljeću, kao oružje protiv oklopljenih konjanika koji i sami polagano nestaju tijekom navedenog stoljeća. Za vrijeme Velikoga turskog rata helebarde su već bile anakrono oružje; koristilo se ono što je od njega preostalo u arsenalima. To se, primjerice, vrlo dobro vidi iz popisa ratnih sredstava Mletačke Republike u gradovima i tvrđavama Dalmacije i kvarnerskog područja osam mjeseci prije ulaska Republike u navedeni rat, dok je Beč bio pod opsadom.⁹ Analizom tablično sastavljenih popisa saznajemo da je u 13 popisnih punktova bilo popisano svega 613 helebarde i partizana (u svim mjestima izbrojenih zajedno – *alebarde e partigiane*, kao da je nevažna njihova taktička posebnost) nasuprot ukupno 5248 kopalja, izbrojenih prema njihovim posebnim vidovima. U popisima, pak, o potraživanju oružja za dopunjavanje tih arsenala nijedanput nije iskazana potreba za dostavom helebarde. Nakon završetka rata 1699., helebarde više nisu bile ni u rukama krajišnika. Naime, ne vidimo ih u zbirci gravura (ukupno 151) Martina Engelbrechta iz Augsburga, objavljenoj u prvoj polovini 18. stoljeća, gdje su prikazani još uvijek neregularni vojni rodovi u Karlovačkoj i Slavonskoj krajini, i to prema službeno-hijerarhijskoj, socioetničkoj i vojno-teritorijalnoj pripadnosti.¹⁰ Iako su Austrijanci 1705. u naoružanje uveli tzv. *Kurzwehr* za niže oficire i podoficire,¹¹ prevaga vatrene oružja i nova taktika ratovanja uvelike su anakrona srednjovjekovna ratna sredstva izbacili iz stroja. Helebarda je postala „umirovljeni“ rekvizit noćnih stražarskih službi u gradovima i raskošno ukrašeno „ordonansno“ obilježje dvorskih gardista. Ta povijesna okolnost svakako je osnovni razlog što se ne može u potpunosti isključiti pretpostavka Marije Šercer da su primjerci u Hrvatskome povijesnom muzeju imali (i) takvu ulogu. Smatramo da to možda nikada neće biti dokazano.

⁸ ГЕОРГИЕВ 2011: 218-220, sl. 2-4. Za analogne pištolje vidjeti: GABRIEL 1990: 20-26, kat. br. 13, 135.

⁹ STANOJEVIĆ 1963: 153-175.

¹⁰ NIKOLIĆ 1964: 59-87.

¹¹ DOLINEK I DURDIK 1993: 132-133.

Bibliografija

Literatura

- BOJANIĆ, Dušanka. 1971. *Ustanak Karpoša 1689 godine*. Vesnik Vojnog muzeja JNA 17. Beograd.
- DOLINEK, Vladimir, Jan DURDIK. 1993. *Encyclopédie des armes*. Paris: Gründ.
- GABRIEL, Erich. 1990. *Die Hand-und Faustfeuerwaffen der habsburgischen Heere*. Wien: Österreichischer Bundesverl.
- ГЕОРГИЕВ, Зоран. 2011. Две оружја од региментите на Пиколомини. *Патримониум МК 9*: 213-221.
- ЃОРЃИЕВ, Ванчо. 2015. Карпошовото востание. У *Востанијата во Македонија*, ур. Ратко Дув, 81-94. Скопје: Филозофски факултет.
- МАТКОВСКИ, Александар, Ќемал АРУЧИ. 1975. Македонија во хрониката на Мехмед Рашид ага (1668-1721). *Гласник на Институтот за национална истори XIX/1*.
- МАТКОВСКИ, Александар, Ќемал АРУЧИ. 1977. Македонија во Silahadar tarihi на Силахдар Мехмед ага (1668-1694). *Гласник на Институтот за национална историја III/2*.
- МАТКОВСКИ, Александар, Ќемал АРУЧИ. 1980. Македонија и соседните области во хрониката на Џевдет паша (1689-1724). *Гласник на Институтот за национална историја XXIV/1*.
- NIKOLIĆ, Desanka. 1964. Gravire Martina Engelbrehta i proučavanje odevanja graničara Vojne krajine u prvoj polovini XVIII veka. *Vesnik Vojnog muzeja JNA 10*. Beograd.
- STANOJEVIĆ, Gligor. 1963. Popis naoružanja, ratne opreme i vojnih posada u Dalmaciji i Boki Kotorskoj iz 1683 godine. *Vesnik Vojnog muzeja JNA 8-9*. Beograd.
- ŠERCER, Marija. 1972. *Staro oružje na motki*. Katalog muzejskih zbirki VII. Zagreb: Povijesni muzej Hrvatske.

The halberd of 17th century Austrian army in Skopje

The Croatian History Museum in Zagreb houses two halberds (Fig. 2), which are distinctive from the rest of the approximately 40 halberds in the museum's weapons collection. They were donated some time ago to the museum by a collector from Zagreb, who stated they originated from the area of Zagreb's Kapitol. Based on this data and the poor craftsmanship of the halberds, they were published around half a century ago under the assumption that they were crafted by weapons makers from Zagreb and were likely used by the guards and administrators of Kapitol. They were thought to date from the 18th century.

A halberd of the same type (Fig. 1 and 1a) was donated to the Museum of the Macedonian Struggle in Skopje, founded in 2008, inaugurated in 2011. It was

discovered during construction work in the Old Bazaar in Skopje, nearby the Kale Fortress dating from the middle ages. Compared to the museum items in Zagreb, which show differences in their variety, the halberd from Skopje incorporates shows characteristics from them both. Thus, it is evident that all three items originate from the same territory and same period, but were likely manufactured at different weapons workshops.

The halberd from Skopje, which is the only halberd discovered in Macedonia, makes it possible to define the character, useage and dating of the Zagreb exhibits. Namely, because of the geographical distance between Skopje and Zagreb, it becomes clear that this type of weapon was not only used locally in Kapitol, but that it was a standardized military weapon whose bearers reached Skopje in a certain point/moment in history. The only such moment is the Austro-Turkish war in the end of the 17th century, after the breach breakthrough of the Ottoman's siege of Vienna, when the joined forces of the Holy Alliance began their offense towards the Balkans. In the end of October in 1689, the Austrian army under the command of General Enea Silvio Piccolomini entered Macedonia. They burned down the city of Skopje and withdrew within two days, however the Austrian regiments acted in Macedonia during the following two months. The halberd discovered in Skopje is a material document to that event and proves that within the Austrian army that reached Macedonia there were Croatians from the Military Frontier. Furthermore, it proves that this type of halberd dates from the 17th century and perhaps was introduced into the armament of the Croatian frontiersmen even earlier. Keeping in mind that the Habsburgs formed the Military Frontier in the 16th century, we believe it would be entirely founded to refer to this type of halberd as Frontiersman's.

Keywords: halberd, weapon, Zagreb, Skopje

Ključne riječi: helebarda, oružje, Zagreb, Skoplje

Zoran Georgiev
Nacionalen konzervatorski centar
Josif Mihailovik br. 7
1000 Skopje
Republika Sjeverna Makedonije
georgiev.zoran.g@gmail.com

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

52

BROJ 2

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

The logo for FF press, featuring the letters 'FF' in a stylized font with a horizontal line through them, followed by the word 'press' in a lowercase sans-serif font.

ZAGREB 2020.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 52, broj 2

Izdavač / Publisher
Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača / For Publisher
Miljenko Šimpraga

Glavna urednica / Editor-in-Chief
Inga Vilogorac Brčić

Izvršna urednica / Executive Editor
Kornelija Jurin Starčević

Uredništvo / Editorial Board
Jasmina Osterman (stara povijest/ancient history), Trpimir Vedriš (srednji vijek/medieval history), Hrvoje Petrić (rani novi vijek/early modern history), Željko Holjevac (moderna povijest/modern history), Tvrtko Jakovina (suvremena povijest/contemporary history), Silvija Pisk (mikrohistorija i zavičajna povijest/microhistory and local history),
Zrinka Blažević (teorija i metodologija povijesti/theory and methodology of history)

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Council
Denis Alimov (Sankt Peterburg), Živko Andrijašević (Nikšić), Csaba Békés (Budapest), Rajko Bratož (Ljubljana), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki (Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Vladan Gavrilović (Novi Sad), Alojz Ivanišević (Wien), Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo), Karl Kaser (Graz), Irina Ognyanova (Sofija), Géza Pálffy (Budapest), Ioan-Aurel Pop (Cluj), Nade Proeva (Skopje), Alexios Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd), Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana)

*Izvršni urednik za tuzemnu i inozemnu razmjenu /
Executive Editor for Publications Exchange*
Martin Previšić

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant
Dejan Zadro

Adresa uredništva/Editorial Board address
Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120191

Časopis izlazi jedanput godišnje / The Journal is published once a year

Časopis je u digitalnom obliku dostupan na / The Journal in digital form is accessible at
Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“
<http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>

Financijska potpora za tisak časopisa / The Journal is published with the support by
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama / The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS, ERIH PLUS, Emerging Sources Citation
Index - Web of Science

Naslovna stranica / Title page by

Marko Maraković

Grafičko oblikovanje i računalni slog / Graphic design and layout

Marko Maraković

Lektura / Language editors

Samanta Paronić (hrvatski / Croatian)

Edward Bosnar (engleski / English)

Tisak / Printed by

Tiskara Zelina d.d.

Naklada / Issued

200 primjeraka / 200 copies

Ilustracija na naslovnici

Muza Klio (Alexander S. Murray, *Manual of Mythology*, London 1898)

*Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa
Republike Hrvatske „Hrčak“ <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*

*The Journal is accessible in digital form at the Hrčak - Portal of scientific
journals of Croatia <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*